

Latten, J. en S. Musterd (red) (2009) *De nieuwe groei heet krimp*. Den Haag, NICIS Institute

Demografische ontwikkelingen staan al geruime tijd in het centrum van de aandacht. Daarbij gaat het tot nu toe vooral over de vergrijzing en ontgroening van de bevolking, en spitsen de discussies zich toe op de hoogte van de pensioengerechtigde leeftijd en de betaalbaarheid van de AOW. Deze vergrijzing gaat echter nog altijd gepaard met een groei van de Nederlandse bevolking tot 2040. Minder bekend en daarom ook met minder aandacht omgeven is het feit, dat een aantal regio's in Nederland naast vergrijzing en ontgroening ook geconfronteerd wordt met een aanzienlijke daling van hun regionale bevolking – een situatie, die we aantreffen in respectievelijk Oost Groningen, Zeeland en Zuid Limburg.

In 'De nieuwe groei heet krimp' wordt onder redactie van Jan Latten (CBS) en Saco Musterd (UvA) een dergelijk gebied onder de loep genomen: Parkstad Limburg, een uit zeven gemeenten bestaand samenwerkingsverband in de Oostelijke Mijnstreek met tegenwoordig 240.000 inwoners in totaal. Het is een helder geschreven boek met een degelijke analyse van de demografische krimp in dit gebied.

Verschillende onderzoekers – 13 in totaal - hebben bijgedragen aan deze publicatie, waardoor er een gevarieerd beeld ontstaat over de demografische gevolgen van krimp in Parkstad Limburg. In de 'levensfasen' wordt de geschiedenis van het gebied met de opkomst van de mijnen – bevolkingsgroei – en de sluiting ervan aan het einde van de jaren zestig in de vorige eeuw – begin van de bevolkingsdaling. Een kleine opleving in termen van groei ontstond in de jaren tachtig, toen vooral Duitsers zich in het gebied vestigden gegeven de relatief goedkope huisvesting. Opvallend is dat dit patroon zich inmiddels in omgedraaide beweging herhaalt: de krimp in het gebied ontstaat niet alleen door het (te) lage aantal geboorten, maar ook door emigratie uit het gebied naar voornamelijk Duitsland en België, waar prijs en kwaliteit van wonen beter en meer concurrerend zijn dan in Parkstad. Interessant is ook het hoofdstuk over de relatie tussen bevolkingsdaling en het aantal huishoudens: hoewel die verhouding niet een op een is en het aantal (eenpersoons)huishoudens relatief groeit, neemt dit aantal toch af – een tegengestelde beweging ten opzichte van de rest van Nederland. Zeker voor de ontwikkeling van het huisvestingsbeleid zijn dit belangwekkende gegevens, vanwege het nadenken over de toekomstige invulling van de fysieke en publieke ruimte; hierin speelt ook de 'sloopagenda' een grote rol.

Een aantal hoofdstukken schenkt aandacht aan de bijzondere kenmerken van Parkstad Limburg, waardoor de regio zich onderscheidt van de rest van Nederland. Zo is het gebied verstedelijkt, echter zonder stedelijk hart en zonder een 'stedelijke cultuur'. Ook heeft de regio meer gemeen met de regio's over de grens in Duitsland en België dan met andere regio's in Nederland (hoofdstuk 4). Er vertrekken uit het gebied relatief meer mensen dan in andere regio's in Nederland. Ontgroening en vergrijzing zijn dominant in Parkstad, waardoor er een reële afname van de potentiële beroepsbevolking ontstaat; een beroepsbevolking, gekenmerkt door relatief veel oudere en laaggeschoolde werknemers – ook het aandeel van vrouwen op de arbeidsmarkt is laag. Dit kan leiden tot een tekort aan werknemers, zeker in de zorg, dat door de vergrijzing een groeiende 'bedrijfstak' is geworden (hoofdstuk 7). Interessant is in dit verband de oplossingsstrategie hiervoor in termen van domotica en 'zorg op afstand' (hoofdstuk 8).

Natuurlijk zijn er ook kanttekeningen te plaatsen. In een publicatie met zoveel bijdragende onderzoekers is ter wille van de consistentie en het vermijden van contradicties een nauwgezette

redactie van wezenlijk belang. Dit is niet altijd gelukt. Zo wordt in het openingshoofdstuk gesteld, dat het aantal huishoudens tot 2025 in geen enkele provincie daalt. Dit heeft te maken met individualisering van de woonbehoefte: minder gezinnen en meer alleenstaanden, in vergrijsde gebieden vooral alleenstaande ouderen. Hierdoor wordt de kwantitatieve vraag naar extra woningen nergens minder, ook niet in Limburg. In het derde hoofdstuk wordt echter expliciet gesteld, dat het aantal huishoudens en derhalve ook de vraag naar woningen in Parkstad Limburg tot 2025 daalt. Waarschijnlijk betreft de eerste conclusie de gehele provincie Limburg en heeft de tweede alleen betrekking op Parkstad, maar dat zou duidelijker aangegeven moeten worden, omdat beide – tegenstrijdige conclusies – nogal wat consequenties hebben voor de toekomstige ruimtelijke planning van Parkstad en de daaraan gerelateerde ‘bouwagenda’.

Ook blijft na het lezen van de demografische analyses een beetje het ‘hoe nu verder’ gevoel over. Het laatste hoofdstuk probeert daarin te voorzien met een SWOT-analyse van Parkstad en de aanbeveling om elders – Youngstown, Ohio USA of Teesvalley Uk - te gaan kijken en de aldaar opgebouwde ideeën en ervaringen te nutte te maken voor Parkstad. Echter, ook hier blijft men meer reflecteren op de paradoxen van het gebied – krimp als verschijnsel wel of niet benoemen, is er voldoende kritische massa is wat betreft het aantal inwoners, is het gebied nu landelijk of stedelijk – dan dat er concrete suggesties gedaan worden. Maar daar is waarschijnlijk een aanvulling van het demografisch perspectief met een economische, fysieke, bestuurlijke en sociaal-culturele invalshoek voor nodig.

Bovenstaande kanttekeningen laten de waarde van deze publicatie onverlet. Zo heeft de uitgave er mede toe geleid, dat nu ook landelijk de aandacht groeit voor het afnemen van de bevolking in sommige regio's en de gevolgen daarvan. En het recent in Parkstad opgerichte Landelijk Expertise Centrum voor de Maatschappelijke Effecten van Demografische Krimp – NEIMED – heeft in deze publicatie een prachtig en rijk gedocumenteerd boekje voor de verdere uitwerking van zijn ambities.

Dr. Nol Reverda,

Lector CESRT/sociale integratie

Hogeschool Zuyd